

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ברכות -

פרקים ראשון - שלישי

הלכות קריאת שמע

סוגיה לו: קריאה למפרע

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

סוגיה לו: קריאה למפרע

*

רקע

המשנה פוסלת קריאה למפרע. הגמ' אינה מגדירה מהי קריאה למפרע אך הראשונים משלימים דבר זה.

מקורות

א. גמ' טו. משנה

גמ' יג. "ת"ר ק"ש ככתבה... ורבנן דברים הדברים לא דרשי"

ב. רש"י יג. ד"ה מדברים הדברים

רא"ה יג. ד"ה ואם לאו לא יצא, "והאי דקתני היה קורא בתורה..."

רמב"ם הל' קריאת שמע פ"ב הי"א

ג. שו"ע סי' סד סע' א, ומשנה ברורה [ביאור הלכה ריש ד"ה אע"פ]

רא"ה יג. ד"ה ואם לאו לא יצא

והאי דקתני היה קורא בתורה, אף על גב דקרי בתחלה פרשת ציצית והדר 'שמע' שכן הוא סדורן בתורה, אף על פי כן אין בה משום קורא למפרע דאמרינן בגמרא דלא יצא, דלא חשיב קורא למפרע אלא בפסוק אחד שקורא התיבות למפרע, שקורא תיבה אחרונה ראשונה, אבל בפרשיות לא חשיב מפרע. אי נמי, איכא למימר דכי אמרינן היה קורא בתורה, לאו למימר שיקרא כסדר הכתוב בתורה, אלא שקורא בתורה מעט כאן ומעט בכאן שלא כסדר, ונודמן לו וקרא הפרשיות כסדר יצא. ואי נמי, איכא למימר דלא אמר יצא אלא מאותה שקרא כראוי.

הסבר הסוגיה

קורא למפרע - לא יצא.

[משנה טו.]

המשנה אומרת שהקורא למפרע אינו יוצא ידי חובתו, והגמ' [יג.] דורשת דין זה מהפסוק "והיו". נחלקו הראשונים מהי קריאה למפרע:

רש"י [יג. ד"ה מדברים הדברים] מפרש "שיקרא הדברים כסדרן ולא למפרע כגון 'ובשעריך' 'ביתך' 'מזוזות'. הסברו של רש"י קשה [וכך הקשה הטורי אבן מגילה יז: ד"ה שלא יקרא למפרע], שהרי כשמשנה את סדר התיבות, אין לקריאתו משמעות כלל, והרי הוא כמגבב מילים, ומדוע צריך פסוק ללמד שאינו יוצא ידי חובתו בקריאה זו? בפשטות נראה כהסברם של הרמב"ם [פ"ב הי"א] ותלמידי רבינו יונה [ח: ד"ה הקורא] שקורא למפרע הוא המשנה את סדר הפסוקים בפרשה.

הרמב"ם מחדש חידוש שאין לו מקור בגמ': "אם הקדים פרשה לפרשה אף על פי שאינו רשאי אני אומר שיצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה". כיוון שדין קריאה למפרע נלמד

מ"והיו" - בהיותן יהיו", על כורחנו שהלכה זו נאמרה בהקדמת הפסוקים שמהווים הויה אחת בתורה, ולא בהקדמת הפרשות שאינן הויה אחת בתורה. תלמידי רבינו יונה נח: ד"ה הקורא] והרא"ש [סי' יב] מצטטים את דברי הרמב"ם, משמע שהם מודים לדבריו.

הרא"ה מביא ראיה לדברי הרמב"ם מהמשנה הראשונה האומרת שהיה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא; כלומר הוא קורא בתורה כסדרה, ויוצא ידי חובה אף על פי שמקדים פרשת ציצית [שבספר במדבר] לפרשת שמע [שבספר דברים]. הרא"ה מביא אפשויות אחרות לפירוש משנה זו, ומשמע מלשונו שהוא מסתפק בדינו של הרמב"ם. הגר"א [סי' סד סע' ב אות ב] מביא ראיה מהתוספתא [פ"ב ה"ד] לדחות את חידושו של הרמב"ם, ולדעתו דין למפרע קיים אפילו במקדים פרשה לפרשה. נראה ברור שדינו של הגר"א אינו מהתורה, אלא רק מדרבנן [כך מפרש גם הביאור הלכה סי' סד סע' א ד"ה אע"פ]. חכמים הגדירו את שלוש הפרשות של קריאת שמע כהויה אחת, ואסור לקרוא את הפרשות שלא כהויותן.

סיכום

נחלקו הראשונים בגדר דין קריאה למפרע:

רש"י מפרש שהדין נאמר על שינוי סדר התיבות. הרמב"ם ותלמידי רבינו יונה מפרשים שהדין נאמר על שינוי סדר הפסוקים; לדעה זו, שינוי סדר התיבות אינו צריך מקור, ושינוי סדר הפרשות אינו מעכב. הגר"א מפרש שגם שינוי סדר הפרשות מעכב את הקריאה.

הלכה

השו"ע [סי' סד סע' א] פוסק כרמב"ם, שאם שינה את סדר הפסוקים לא יצא ידי חובתו, ואם שינה את סדר הפרשות יצא, אף על פי שאינו רשאי לעשות כן לכתחילה.

סוגיה לז: דין קרא וטעה

*

רקע

סוגייתנו עוסקת בדין הטועה בקריאת שמע.

מקורות

- א. גמ' טז. "הקורא למפרע לא יצא וכו'... לשמוע דבר זה דיינו"
 ב. רש"י ד"ה יחזור לראש, יחזור לפרק ראשון
 תוס' ד"ה הקורא
 רי"ף ח: ט. "קרא וטעה יחזור למקום שטעה... סירכיה נקט ואתי"
 תלמידי רבינו יונה ד"ה באמצע
 רמב"ם הל' קריאת שמע פ"ב הל' יג-יד [כסף משנה ד"ה נעלם]
 ג. שו"ע סי' סד סע' ב-ד, ומשנה ברורה

הסבר הסוגיה

קרא וטעה - יחזור למקום שטעה.

[משנה טו.]

- המשנה אומרת שאם טעה בקריאת שמע חוזר למקום שטעה. הגמ' [טז.] מביאה ברייתא העוסקת במקרה שטעה ואינו יודע היכן טעה, והיא מביאה שלושה מצבים:
- א. טעה באמצע הפרק - יחזור לראש.
  - ב. בין פרק לפרק - יחזור לפרק ראשון.
  - ג. בין כתיבה לכתיבה - יחזור לכתיבה ראשונה.

הדין השלישי ברור, כיוון שהוא מסתפק אם הוא ב"וכתבתם" שבפרשה ראשונה, או ב"וכתבתם" שבפרשה שנייה, הרי הוא צריך להחמיר מספק, ולחזור לכתיבה שבפרשה ראשונה. אולם הדינים הראשון והשני זקקים הסבר: מדוע טעה באמצע הפרק חוזר לראש הפרק, והרי מספיק שיחזור למקום שיש לו בו ספק? מדוע המסתפק אם סיים פרק ראשון או סיים פרק שני חוזר לפרק ראשון, והרי ודאי אמרו, ומספיק שיחזור לתחילת הפרק השני? הראשונים עמדו על שאלות אלו, והסבירו את הברייתא על פי הנחת היסוד של השאלות הללו. תלמידי רבינו יונה [ט. ד"ה באמצע. כך נראה גם מדברי רש"י (ד"ה יחזור לראש) ותוס' (ד"ה הקורא)] מסבירים, שבדין הראשון חוזר לראש רק כשאינו יודע היכן טעה, ויכול להיות שלא אמר כלל, אבל אם יודע שקרא חלק מהפרק, חוזר רק למקום שהוא מסופק בו. רש"י [ד"ה יחזור לפרק ראשון] מסביר, שבדין השני, המסתפק בין פרק לפרק אינו חוזר לתחילת הפרק הראשון, אלא להפסק הראשון, כלומר שחוזר ל"והיה אם שמוע".